

חבט על חבט:

עיון בציריחותה של המילה 'חבט' בשיריה של

לאה גולדברג

זיון זן

א. מבוא

השימוש במטפורות ובדימויים הוא לחם חוקה של השירה. כשרונו של המשורר מתבטא גם בוירטואוזיות הלשונית שהוא יכול להציג בשיריו, היינו במידת המקוריות והחידוש שבלשונו הפיגורטיבית.¹ דוגמה לוירטואוזיות זו היא השימוש במילה 'חבט' בשיריה של לאה גולדברג. על פי בדיקתנו, לאה גולדברג משתמשת 69 פעמים! במילה 'חבט'.² כמעט בכל פעם היא מצמידה למילה 'חבט' דימוי או מטפורה שונים. גם אם הדימוי או המטפורה קרובים במשמעותם, הרי שישנו שינוי לשוני כלשהו, במשקל, במבנה התחבירי באסוציאציות שהמילה והתארים הצמודים אליה מעלים וכדומה. גם במקרים שהיא חוזרת על מילה או על צירוף מסוים, חזרה זו מדומה, שכן ההקשר מלמד שהמילים הזהות מכוונות למשמעויות שונות או לאסוציאציות ולתמונה מחשבתית שונים.

השירים שנבדקו במאמר זה מייצגים את כל תקופת פעילותה למן ספרה הראשון ועד לאחרון.³ לפיכך, קשה להניח שבכל פעם שהמשוררת השתמשה במילה 'חבט' היא הייתה מודעת לדימוי ולמטפורה שהצמידה למילה זו בעבר, ולכן חיפשה לשנות. סביר להניח, שלפחות בחלק גדול מן המקרים, היא הצמידה למילה זו באופן בלתי מודע דימויים ומטפורות שונים, ועניין זה יש בו כדי להמחיש את יצירתיותה.

¹ מחקרים רבים עסקו בלשון הפיגורטיבית בשירה. ראה למשל האופטמן והביבליוגרפיה המובאת שם. ראה גם "הליריקה והלשון הפיגורטיבית" (פרק ד), בתוך: לנדאו, עידונה של שאגה, עמ' 121-186 והביבליוגרפיה המובאת שם. כן ראה "על חקר הלשון הפיגורטיבית", בתוך: נוימן, עמ' 7-23.

² לשם השוואה: בקונקורדנציה לספר 'שירים שמכבר' הכוללת את שלושת קובצי השירים הראשונים של נתן אלתרמן: כוכבים בחוץ (תרצ"ח); שמחת עניים (תש"א); ומכות מצרים (תש"ד) מופיעה המילה 'חבט' שלוש פעמים בלבד! ראה: בן-טולילה י' וקומס א', עמ' 117. ישנן גם מילים אחרות החוזרות בשיריה של לאה גולדברג, כגון המילים 'חלון' ו'ראי'. קרטון-בלום מציינת שהמילה 'חלון' מופיעה בשיריה כ – 80 פעמים. ראה ר' קרטון-בלום, עמ' 39. לא רק מילים חוזרות בשירתה של לאה גולדברג אלא גם תמות וסמבולים, כגון אהבה ואכזבתה, בדידות ומוות וכדומה. למחקר מקיף בנושא זה ראה: גיא.

³ השירים שנבדקו כלולים בקובץ השירים הכולל את כל שיריה. ראה ריבנר ט' (עורך).

מסד – מאסף לענייני ספרות והוראתה - 3

לאה גולדברג משתמשת במילה 'מבט' במשמעותיה המקובלות בעברית בת-זמננו: 1. הסתכלות, כיוון העיניים למישהו או למשהו כדי לראות אותו, העפת עין, סקירת עין 2. הבעת העיניים כאשר מביטים במישהו או במשהו (למשל: מבט מופתע, מבט אוהב).⁴

מבחינה פיזיולוגית תפקיד העיניים הוא לאפשר לאדם להתבונן בעולם שמחוצה לו, אולם כיוון שהבעת הפנים (המבט), הכוללת גם את העיניים וגם את שאר חלקי הפנים, מעידה לא אחת על מצבו הרגשי של האדם ועל מחשבותיו, הרי שמבטו של האדם מאפשר לא אחת גם הצצה לעולמו הפנימי. גם אם האדם אינו מדבר, מבטו "מדבר" במקומו (למשל: מבט עצוב, זועף, מופתע וכדומה). לאה גולדברג מנצלת עניין זה רבות בשירה. הקורא המתבונן במבטים המשתקפים בשירה יכול לא אחת ללמוד מהם על נפשה של המשוררת ועל נפשם של הדמויות בשיר, והכל שזור בתמונות ציוריות מרתקות ושונות ובדרכי אמירה מגוונות שאינן חוזרות על עצמן.

רק במקרים מעטים המבט בא כשהוא אינו מציין במפורש תכונה מתכונתיו של בעל המבט או את מצבו הרגשי. גם במקרים אלה הוא בא כחלק מתמונה ציורית. לעתים תמונה זו מורכבת יותר, כגון: "כמים בשוקת נשכח במבט סילון לחלוחי של אור" (א, זמן אחרון, ב, עמ' 133)⁵; "ואמיתות מחר אורבות במבטך" (א, שירת מחול איטית, עמ' 21); "רק זאת לא נחדל – ללטף במבט חיים העולים לצמוח" (ג, על הדברים הפשוטים, ב, עמ' 196); "ממבטו לבך לא תכסה ולא נסלח לך אשר יובן" (ב, שבחי היום, עמ' 55): השיר מתייחס למבטו של היום; "בלילות עמוקים פגשתים. מבטי אל החושך...שוב אקביל פניכם, ידידי, אהוביי המתים" (ב, בלילות, עמ' 72): "מבטי אל החושך" מכוון הן ללילה, לשחור והן למוות, לשאול.

לעתים מורכבת פחות: "איכה ישלים לבי שכה נואלתי בגלל מבט אחד ללא תשובה" (ב, אהבתה של תרזה די מון, א, עמ' 156); "ואך אעז את עיני להרים, והנה מבטך ממול" (ג, מחר, עמ' 218). מטרתנו במאמר זה היא להציג את שימושיו המטפוריים של ה'מבט', ובעיקר את מגוון התארים והפעלים המוצמדים למילה זו בשירה של גולדברג. המורה בכיתה יוכל להיעזר בדברים אלה בשיעוריו על המטפורה, שכן יש בהם כדי להמחיש את רוחב היריעה הציורית שמשורר יכול לקשור למושג אחד.

⁴ להגדרה זו, ראה: שוויקה י', כרך רביעי, עמ' 925, וכן אבן שושן א', כרך שלישי, עמ' 871. משמעותה המקראית של 'מבט': 'סיכוי, צפייה, תקווה' אינה באה לידי ביטוי בשירה. יש לציין שלעתים המילה מנוקדת מִבְּט ולעתים מִבְּט. שתי הצורות אפשריות בעברית.

⁵ ציון האותיות א, ב, ג מציין את הכרך שבו מופיע השיר, ראה לעיל הערה 3.

מסד – מאסף לענייני ספרות והוראתה - 3

זאת ועוד: כאשר המורה מלמד את שיריה של לאה גולדברג והוא נתקל במילה 'מבט', הוא יוכל עתה ביתר קלות להפנות את התלמידים לשירים אחרים שבהם משתמשת המשוררת במטפורות ובדימויים אחרים (קרובים או שונים) למילה זו, כדי לעמוד על ההבדלים ביניהם.⁶

בדיקתנו מעלה תופעה מעניינת. את השימוש במילה 'מבט' אפשר לחלק לשלוש תקופות עיקריות. א. 46 היקריות שהן כ- 67% מסך כל ההיקריות (69 מצויות בשירים שנכתבו מ-1929 ועד 1940! אפשר שגולדברג הרגישה בשימוש המרובה שלה במילה זו, לכן השתדלה להימנע מלהשתמש בה בשנים שלאחר מכן.⁷

ב. ואכן בין 1941 ועד 1955 היא משתמשת במילה 'מבט', אך במינוח הנמוך בחצי בהשוואה לתקופה הראשונה (23 היקריות, שהן כ- 33% מן ההיקריות).

ג. משנת 1955 ועד ל-1970 (שנת מותה) היא אינה משתמשת יותר במילה 'מבט'.⁸ עלינו להדגיש שבמאמר זה נציג את ביטוייה הציוריים של המילה 'מבט' באופן סכמתי בלבד, הן משום הרצון להציג מבט כולל על רב-גוניתה של הציוריות המתקשרת למילה 'מבט' בשיריה של לאה גולדברג והן משום קוצר היריעה. אין ספק שהביטוי הציורי כשהוא תלוש מן ההקשר מאבד הרבה מערכו. לפיכך, כמובן, כדי לעמוד על שלל משמעויותיהם של הביטויים הציוריים, על עמקותם ועל תרומתם הייחודית לשיר, יש לבחון כל שיר לגופו, היינו יש לבחון את הביטוי הציורי האמור בהקשרו בשיר.⁹

⁶ ראה למשל האמור בחלקים ד, ה, ו.

⁷ אם נחשיב שירים המחולקים למחזורים, הרי שבשנים אלה חיברה לאה גולדברג כ-200 יחידות שיר. המילה 'מבט' נמצאה, כאמור, בכרבע מיחידות אלה (46 פעמים).

⁸ לסדר השירים על תקופותיהם ראה נספח בסוף המאמר. מעניין לציין 35 היקריות מתוך סך כל היקריות של המילה 'מבט' שהן כ- 51% מצויות בשני כתביה הראשונים: "טבעות עשן" (תרצ"ה – 1935) – 20 היקריות, "שיבולת ירוקת העין" (ת"ש – 1940) – 15 היקריות.

⁹ לעניין זה ראה חלקים ד, ה, ו. כך למשל, לעתים בעל המבט איננו אדם אלא בעל חיים: "מה מיותר מבטו ההוזה, של **סוסי** השחור מחושך" (א, מאורות הזהב, ג, עמ' 125). כאמור, תמיד יש לבחון את הביטוי הציורי בהקשרו בשיר. כך למשל המילה 'כובד' בציורו "כובד מבטה" (א, הלילה בטעות חלמתי, עמ' 92) מקבלת גם משמעות מוחשית, שכן ההקשר מתייחס ללב המרותק לשלשלת (כבדה) של אהבה זרה: "ואהבה זרה ריתקה כבשלשלת את לבבי אל כובד מבטה". כך גם התמונה הציורית המקסימה העולה מן הקטע הבא: "ומבטך הטוב והענו הרעיף עליי אורת יקום קורנת, כאגל טל זעיר על הענף – בו מרחקים צלולים ללא **ענות** וגובה של רקיע מכונף" (ב, סונטות אהב"ה, א, עמ' 36). הפועל 'הרעיף' משמעו 'הזיל', 'הטיף'. פועל זה הוא בעל קונוטציה חיובית של "ברכה שופעת הנוזלת כמים", והשווה: "תִּלְמִיחַ בְּנֵה נֶחַת גְּדוּדָה בְּרִיבִים תִּמְגְּנֶנָה צְמִיחַ תִּבְרַךְ. עֲטַרְתְּ שְׁנַת טוֹבֶתְךָ וּמַעֲגֵלֶיךָ יִרְעֲפוּן דָּשָׁן. יִרְעֲפוּ נְאוֹת מִדְּבַר וְגִיל גְּבֻעוֹת תִּחְגְּרֶנָּה" (תהלים, סה, יא-ג). בציור זה 'המבט **מרעיף** אור **כאגל טל** (והשווה: "וישֶׁקֶים יִרְעֲפוּ טָל" – משלי ג, כ) הנוצץ על הענף. נראה שההקשר מלמד שהבחירה בשם התואר **ענו** באה כדי ליצור דמיון צלילי למילה **ענף**, ולרמז למילה **ענו**, והשווה: "מרחקים צלולים ללא **ענות**". כך ניתן לנתח כמעט כל היקריות והיקרות.

ב. שימושיה המטפוריים של המילה 'מבט'¹⁰

1. המבט (הבעת העיניים) כמעידים על תכונותיו של בעל המבט ועל המצבים הרגשיים שבהם

הוא נמצא:

1.1: מבט + שם תואר המעידים על תכונותיו של בעליו

1. "ומבטך הטוב והעֵנָו הרעיף עליי אורת יקום קורנת" (ב, סונטות אהב"ה, א, עמ' 36).
2. "נגע בפניי מבטך החכם" (א, עירי הגשומה, ג – טיול, עמ' 145).
3. "ולבלב לו מבט מזוהר ותמים" (א, אך נשכח, עמ' 152).
4. "כי קטונתי בצל מבטך הגבוה, כי שתקתי לאור גְדֹלְתְךָ השקטה" (א, כי עברתי, ג, עמ' 171). כאן נעשה שימוש בשם תואר המציין מצב פיזי (גבוה), אך בא להמחיש גם את התכונה – 'גְדֹלְהָ'.

1.2: מבט + שם תואר. שימושים המעידים על המצבים הרגשיים שבהם נתון בעל המבט

1. "רעדו הכתפיים מול מבט שואל של בנה" (א, לילה וימים אחרונים, ב, עמ' 175), והשווה: "הוא עומד בפתחי ועיניו שואלות" (ג, שיר התופרת, עמ' 198).
2. "שֶׁלַח מבט סולח ומשלים" (א, לפנות בוקר, עמ' 48).
3. "מבטי בשעת בקרים חיוורת מייאש, סולח ומשלים" (א, לפנות בוקר, עמ' 48).
4. "מבט צמא רודף את רטט המעוף" (א, עורבים בגשם, עמ' 96).
5. "מבטו הרן היה מוכן לנשק כל רגל מתערטלת" (א, שדות מנומרים, א, עמ' 63).
6. "אוליה שלחה את מבטה הנדהם" (א, משירי הסייח האדום, ב – הולדת הסייח, עמ' 112).
7. "מה מיותר מבטו ההוזה" (א, מאורת הזהב, ג – אגדה, עמ' 125).
8. "מבט מפוכח הדוחה כל דמעה וכל להט" (א, דממות שלי, א, עמ' 136).
9. "מבט אחר, בוחן, אדיש פיכח" (ב, אהבתה של תרזה די מון, ה, עמ' 160).
10. "אולי רק מבטך אדיש ולא נכלם" (ב, אחרי עשרים שנה, א, עמ' 146).
11. "ובמבטן הער של נערוֹת" (ב, אהבתה של תרזה די מון, ב, עמ' 157).

¹⁰ כאמור לעיל, מטרתנו במאמר זה היא להציג תיאור סכמטי בלבד של המטפורות המתקשרות למילה 'מבט'. לא נכנסנו לדיון מעמיק על מורכבותה הציורית של כל מטפורה ועל תרומתה לשיר. המטפורה בשיריה של לאה גולדברג עשירה ומורכבת. לדיון מעמיק בלשון הפיגורטיבית בשירתה של לאה גולדברג, בעיקר במטפורות ובדימויים ראה נוימן, שם, עמ' 98-39. לדיון במורכבותן של המטפורות ובתרומתן לשירה ראה למשל אצל: זנדברג, עמ' 59-39; לנדאו, ממטאפורה ועד סמל, עמ' 117-47.

מסד – מאסף לענייני ספרות והוראתה - 3

12. "ומבט לי כל כך מפורז" (ג, מתוך יומני, עמ' 102).
13. "מקור מבטיהן הדואבים" (ג, שלוש בלדות, עמ' 104).
14. "ומבט מיובש וקודר" (ג, אדישות, עמ' 137).
15. "ומבט חלונות הבתים אפל ואיום" (א, שניים ברחוב, עמ' 46).
16. "אל מבט אחר עמוק משחור" (ג, בלילות העיר המעורפלת, עמ' 119).
17. "בעשן הסיגרה תעו מבטים שוקקים ופוזלים" (ג, שלושה שירים מבית-קפה, א, עמ' 132).
18. "וכל מבט נאהב היה מיותר" (א, הייתי זרה ביניהם, עמ' 84). פרפרזה על הביטוי מבט אוהב, והשווה גם: "עיניים אוהבות מעל פנים זרות" (ג, המשחק אומר, עמ' 116).
19. "ולכל אחד שהעיף בי מבט משתוקק וכמה" (א, את ריח מטר האביב, עמ' 54).
20. "אנחה. ומבט מתאבן" (ג, שלושה שירים מבית-קפה, א, עמ' 132). צורת הבינוני של בניין התפעל משמשת באופן חריג כשם תואר המלמד על תהליך, התהוות וכדומה, והשווה גם:
21. "ומבט מתערפל, משום מה" (ג, שלושה שירים מבית-קפה, ב, עמ' 133).
22. "ששקעו במבט מתייאש" (ב, יפייפית מאוד, עמ' 78), והשווה: "איך תיצמד עיננו הנואשת" (ב, סונטות אהב"ה, שיר זה"ב, עמ' 43).
23. "כי מוות יעלה בחלוניו ידענו: מבטו המשתגע היה שקוף וקר כזג ענב" (ב, על הפריחה, ג, עמ' 24), והשווה "ועינה משועת: למות!" (ב, כנגד ארבעה בניס, ב, עמ' 205).¹¹

1.3: מבט + פועל: השימוש בצורות פועליות מעניק לימבט דינמיות וחיות

1. "ומבטך ימצא את מסלולו אל תהום הרגע הנורא" (א, אתה, עמ' 18)
2. "וימצא מבטי את לבך ששכח את ברכת השלום" (א, את ידי תנשק, עמ' 47).
3. "ורק אז יעלה מבטו ויעוף אל שפתיה ויתמה" (א, אם, עמ' 31).
4. "והמבט עולה התורנה לתלות את דגל הפרד" (ג, שירי קופנהגן, א, עמ' 193).
5. "ומבט הפורח ושב אל עצמו" (ג, שלושה שירים מבית-קפה, ג, עמ' 134).
6. "ומבטנו תר בלוע מערה" (א, במנזר פוזייסלי, ב – במרתף, עמ' 69).
7. "ומבטי רדף אותם ולא שבע – ולא ידע שזאת האהבה" (ב, החרס הנשבר, א, עמ' 127)
8. "מבט צמא רודף את רטט המעוף" (א, עורבים בגשם, עמ' 96).
9. "בעשן הסיגרה תעו מבטים שוקקים ופוזלים" (ג, שלושה שירים מבית-קפה, א, עמ' 132).

¹¹מעניין לציין שבשני המקרים השורש שוי"ע בא בהקשר למוות.

מסד – מאסף לענייני ספרות והוראתה - 3

10. "מבטים רוחשים כעלי שלכת הנושרים מעל האילן" (ג, בקרון, עמ' 103).
11. "רק איני יודעת אם היה זה מבט עיניך שהצית בי ברקים לרבבה" (א, את ריח מטר האביב, עמ' 54).
12. "ומבטך הטוב והענו הרעיף עליי אורת יקום קורנת" (ב, סונטות אהב"ה, א, עמ' 36).
13. "ולבלב לו מבט מזוהר ותמים" (א, אך נשכח, עמ' 152).
14. "מבטו הרך היה מוכן לנשק כל רגל מתערטלת" (א, שדות מנומרים, א, עמ' 63).
15. "על אף מבטי התמולים שפתרו את הכל" (א, שברי כוכבים, עמ' 61), והשווה: "עיני הילדים פתרו בתמימותם" (א, שברי כוכבים, עמ' 62).
16. "לבי הכיר דבר מה, ומבטי סלח" (א, במנור פוז'יסלי, א – בבית התפילה, עמ' 69).

1.4: צורות סמיכות: שם עצם / שם תואר + מבט

המילה 'מבט' מופיעה גם על דרך הסמיכות. יש להבחין בין צורות סמיכות שאינן ציוריות, כגון: "הנה כן עברני זיכרון מבטך מני אז" (ב, שירים קטנים, א, עמ' 149) = 'הזיכרון של המבט שלך עבר אותי' לבין צורות סמיכות ציוריות שיובאו להלן.¹² צורות הסמיכות יש בהן כדי לייחד תכונה אחת מתכונותיו של המבט. רוצה לומר: הצירוף 'כובד המבט' מכוון לתכונה דומיננטית אחת של המבט (תכונת הכובד) להבדיל מן הצירוף 'מבט כבד'.

1. "את לבבי אל כובד מבטה" (א, הלילה בטעות חלמתי, עמ' 92).
2. "בין רעב מבטי ודמויות שברחוב" (ב, על האושר, א, עמ' 89), והשווה גם: "ומבטי רדף אותם ולא שבע – ולא ידע שזאת האהבה" (ב, החרס הנשבר, א, עמ' 127).
3. "מקור מבטיהן הדואבים" (ג, שלוש בלדות, עמ' 104).
4. "תכלת שמים ותכלת מבט" (א, ילדות, ה – הרחוב, עמ' 105).
5. "מרחפת על כחול מבטם דומייה של גנים" (א, יום, עמ' 191).
6. "וזיק אחד מזוהר מבטיך" (ב, שירי אהב"ה, א, עמ' 171), והשווה שימושים דומים: "על כן דומה כל כך הפז במבטם לזהב שלכת הלבנים" (א, עיני הילדים, עמ' 62); "עד הכה על עיניי זוהרך הקרוב ואורך לפניי כחומה הניצבת" (ב, על האושר, עמ' 89); "מזוהרת ארשת פניו" (ב, סתיו בהיר, א, עמ' 98).

¹² מעניין לציין בהקשר זה שבשיר מוקדם יותר מופיע הצירוף 'זיכרון ומבט': "אך לנו בלבד זיכרון ומבט" (א, שיבולת ירוקת העין, ו – זמר למשחק ולמפוחית, עמ' 122).

מסד – מאסף לענייני ספרות והוראתה - 3

7. "היזהר מבת הערלים, שמשון, **מקסמי מבט**, מן הכבלים" (ב, אהבת שמשון, ה – שיר העלמות, עמ' 213).
8. "עכשיו אני כיום אשר נגלה סודו לשמש וליס, **לרוגע מבטיך**" (א, דממות שלי, ג, עמ' 138).
9. "שברי כוכבים ושמשות **בפלגי המבט**" (א, שברי כוכבים, עמ' 61).
10. "את **דופק מבטה** ואת זדונה" (ג, שלוש בלדות, עמ' 105).
11. "במבט עיניהם המבקש את **תשובת מבטי** הסומא" (ג, מה אעשה, עמ' 184).
12. "פניך שלווים – **בשתיקת מבטי** הם" (א, סליחות, ב, עמ' 139).
13. "ותמצא את פתרון פתרונה **בשתיקת מבטך** ממולה" (א, כי עברת, א, עמ' 171), והשווה גם: "**העיניים** לא יכלו לברוח ו**שתקו** כתינוקות חיוורים" (ג, בלילות העיר המעורפלת, עמ' 119).

1.5: צורות סמיכות: מבט + שם עצם

1. "על אף **מבטי התמולים** שפתרו את הכל" (א, שברי כוכבים, עמ' 61).
2. "**ומבט חלונות** הבתים אפל ואיום" (א, שניים ברחוב, עמ' 46).
3. "רק איני יודעת אם היה זה **מבט עיניך** שהצית בי ברקים לרבבה" (א, את ריח מטר האביב, עמ' 54).
4. "**במבט עיניה** הכחול צחקה שממה זורחת" (א, האחרת, עמ' 45).
5. "**במבט עיניהם** המבקש את תשובת מבטי הסומא (ג, מה אעשה, עמ' 184).

1.6: לעתים המילה 'מבט' באה כתחליף למילה 'עיניים':

המשוררת 'שוברת' צירופים שגורים ושחוקים שבהם באה המילה 'עין', כגון 'עיניים פוזלות'; 'עיניים סומות'; 'פקיחת עיניים'; 'עיניים עייפות'; 'עין בוחנת' ומשתמשת לצורך יצירת חידוש והפתעה במילה 'מבט' הפחות שגורה, ולכן פחות צפויה (גם כאן ישנן צורות סמיכות, כגון 'פקוחי מבט'; 'ועייפת מבט').

1. "בעשן הסיגרה תעו **מבטים** שוקקים ו**פוזלים**" (ג, שלושה שירים מבית-קפה, א, עמ' 132).
2. "במבט עיניהם המבקש את תשובת **מבטי הסומא**" (ג, מה אעשה, עמ' 184), והשווה: "**בעיניים פקוחות של סומא**" (ג, למי שאינו מאמין, ב, עמ' 53).
3. "בערפילי לילות **פקוחי מבט**" (ג, לילה מואר, עמ' 225). הצירוף 'לפקוח עיניים' מצוי כ- 20 פעמים בשיריה של לאה גולדברג, למשל: "כמו יום המציץ אל כל **עין נפקחת**" (א, ילדות, עמ' 101); "באת אליי את **עיני לפקוח** (א, סליחות, א, עמ' 139) ועוד.

מסד – מאסף לענייני ספרות והוראתה - 3

4. "שלנת הילוך ועייפת מבט" (ג, שלוש בלדות, עמ' 104).¹³
5. "מבט אחר, בוחן, אדיש פיכח" (ב, אהבתה של תרזה די מון, ה, עמ' 160). הצירוף השגור יותר הוא 'עין בוחנת'.¹⁴
- רק פעם אחת היא משתמשת בצירוף שגור, אולם צירוף זה שגור גם בצירוף המילה 'מבט' וגם בצירוף המילה 'עיניים', כגון: 'עיניים מושפלות / מבט מושפלי'.
1. "וכל מבט מושפל יהיה אשמה" (ב, סונטות אהב"ה, ח, עמ' 43).
2. "מבט מושפל מול פסל מגדלנה" (א, איכרית מתפללת, עמ' 40)¹⁵

7.1: מבט צבעוני:

בחירתם של הצבעים המיוחסים ל'מבט' מעלה תופעה מעניינת. פרט להיקרות אחת שבה המשוררת מייחסת למבט את הצבע השחור: "אל מבט אחר עמוק משחור" (ג, בלילות העיר המעורפלת, עמ' 119), בכל שאר ההיקרויות היא מייחסת לו את הצבעים כחול ותכלת. נראה שצבעים אלה היו חביבים עליה במיוחד, שכן הם חוזרים לא מעט בשיריה. הצבע הכחול מרמז בעיקר לים ומכוון לתכונות כגון: עמקות המחשבה, רצינות, הגות. 'עיניים כחולות' יש בהן כדי לסמל יופי, טוהר, תום וכדומה. צבע התכלת מרמז בעיקר לשמיים בהירים ומכוון לתכונות, כגון: אופטימיות, צלילות, זוך, טוהר, וכן לנשגב, לנעלה וכדומה.¹⁶

תחת לומר 'עיניים כחולות', שהנו צירוף שחוק ונדוש, אבל מצוי בשיריה, והשווה: "תימהון מחייך מפרפר בעיניו הכחולות" (א, טיול בסביבות הכפר, ב, עמ' 42); "זקנה, כחולת עיניים ונשזפת" (ב, על הפריחה, ב, עמ' 23), היא מגוונת ומשתמשת במילה 'מבט' בווריאציות שונות, והן מכוונות בכל שיר לאסוציאציות מגוונות בהתאם לתוכנו של השיר:

¹³ והשווה 'שבירה' נוספת של צירוף זה: "והעיניים הלאות" (ג, בלדה על היד השזופה, עמ' 106).

¹⁴ בהקשרים אחרים היא משתמשת בצירוף 'עין בוחנת', למשל: "הסתכלה בעין בוחנת בראשים הבהירים" (ב, הקרפול והוורד, ב, עמ' 186); "מאימתי נחשבת כבושה העין המבְּחַנֶת, היודעת מה אבן-חן תבחר לה לטבעת" (ב, אהבתה של תרזה די-מון, ד, עמ' 159). מעניין לציין בהקשר זה שבמילונים, כדוגמת 'רב מילים' ו'מילון אבן שושן' מובא הצירוף 'עין בוחנת' כערך נפרד, אולם בהגדרתו של צירוף זה משתמשים המילונאים בצירוף 'מבט בוחן', למשל: במילון אבן שושן מוגדר הצירוף 'עין בוחנת' כך: "מבט הבוחן ובודק בדקדקנות ורואה גם פרטי פרטים", שם, כרך רביעי, עמ' 1367.

¹⁵ והשוו גם 'השפיל עיניים' / 'השפיל מבט': "השפילת המבט" (ב, שירי אהבה מספר עתיק, ה, עמ' 52); "השפל עיניים" (ב, על חוף אילת, א, עמ' 135); "ואני משפילה את עיניי" (ג, נעילה, א, עמ' 259); "יעלת-חן מְשַׁפֵּלֶת עיניים" (ב, זיכרון ראשית דברים, עמ' 58). לשימושים המטפוריים של הצירוף 'מבט מושפלי' ראה בהמשך חלק ד / 1.1.

¹⁶ לסמליותם של צבעים אלה ראה לנדאו, ממטאפורה ועד סמל, שם, עמ' 221.

כחול:

1. "במבט עיניה הכחול צחקה שממה זורחת" (א, האחרת, עמ' 45)
2. "מרחפת על כחול מבטם ודומייה של גנים" (א, יום, עמ' 191).
3. "אף מתחמם הכחול במבטך" (ב, יפים ענפי העץ, עמ' 85).

תכלת:

1. "תכלת שמים ותכלת מבט" (א, ילדות, ה – הרחוב, עמ' 105).
2. "תכלת מטר עמוקה ונרגשת...תכלת מבט עמוקה ונרגשת" (א, שיבולת ירוקת העין, ב, עמ' 118), והשוו גם: "רק עיניים שהבינו תכלת" (ג, בלילות העיר המעורפלת, עמ' 118).
3. "ומבט וצמרת בתכלת" (א, ילדות, ט, עמ' 105).

ג. דימויו של המבט

שלוש פעמים בלבד משתמשת המשוררת בכ' הדמיון בהקשר ל'מבט':

1. דימויים מעולם המים

1. "ממבטך כמאגם חוזרת תמיד אליי דמותי המתאכזרת" (ב, דו-שיח, עמ' 44).
2. "מבטך כמקלחת, כמקלחת הרותחת מעליי ביום תמוז" (ג, מריונטות, עמ' 122).

2. דימוי לטל

1. "האורן הזקן, שבו כל מחט את מבטך נושאת כטל טהור" (ב, אהבתה של תרזה די מון, ט, עמ' 164)

ד. מילים וצירופים החוזרים על עצמם:

ישנם מילים וצירופים החוזרים על עצמם, היינו מטפורות החוזרות על עצמן, אולם בדיקה מעמיקה של ההקשר מגלה שחזרה זו מדומה. רוצה לומר: הצירופים אמנם זהים, אולם מניתוח ההקשר שבו הם מצויים עולה שלכל אחד מהם משמעות אחרת. להלן נציג ניתוח קצר ותמציתי של כל צירוף וצירוף במטרה להמחיש את השוני שבמשמעות. אין מדובר בניתוח ממצה ומקיף של כל השיר, שכן הניתוח שיוצג להלן מטרתו הצגת השוני בין המשמעויות בלבד. יש לציין, כמובן, שאפשריים גם ניתוחים אחרים.

1. מילים שמשמעויותיהן השונות מקובעות בשפה (מצוינות בהגדרתו של הערך במילון)

1.1 "מבט מושפל מול פסל מגדלנה" (א, איכרית מתפללת, עמ' 40).

"וכל מבט מושפל יהיה אשמה" (ב, סונטות אהב"ה, ח, עמ' 43).

למילה 'מושפל' שתי משמעויות עיקריות: 1. 'מונמד' 2. 'מבויש, מבוזה'
לכאורה מדובר בצירוף זהה החוזר בשתי ההיקרויות (מבט מושפל), אולם בחינה מעמיקה של שתי ההיקרויות מגלה שהוא בא בגון משמעות אחר בכל אחת מן ההיקרויות.
א. "מבט מושפל מול פסל מגדלנה": התיאור מתייחס לאיכרית (כך נאמר בשיר) המתפללת מול פסלה של מגדלנה, לפיכך המילה 'מושפל' באה כפשוטה – מבט המונמד כלפי מטה (מתוך יראה וכבוד).

ב. לעומת זאת במשפט "וכל מבט מושפל יהיה אשמה" המילה 'מושפל' מכוונת גם למשמעות 'מונמד' וגם למשמעות 'מבויש, מבוזה', היינו המבט מושפל (מונמד) משום שהוא מושפל (מבוזה), בשל תחושת אשמה.

1.2 "ומבטך ימצא את מסלולו אל תהום הרגע הנורא" (א, אתה, עמ' 18)

"וימצא מבטי את לבך ששכח את ברכת השלום" (א, את ידי תנשק, עמ' 47).

הפועל 'מצא' בא בשתי משמעויות שונות:

א. מצא את דרכו – "ומבטך ימצא את מסלולו אל תהום הרגע הנורא" = מבטך ימצא את דרכו אל תהום הרגע.

ב. פלוני מצא את x במצב מסוים – "וימצא מבטי את לבך ששכח את ברכת השלום, מבלבל, מזמר ונרמס לרגלי האחרת" = מבטי ימצא את לבך (יגלה שלבך נמצא) במצב שבו הוא מבלבל, מזמר ונרמס לרגלי האחרת.¹⁷

2. מילים שמשמעויותיהן השונות אינן מקובעות בשפה (אינן מצוינות בהגדרתו של הערך

במילון), אך נלמדות מן ההקשר

2.1 "אולי רק מבטך אדיש ולא נכלם" (ב, אחרי עשרים שנה, א, עמ' 146).

"מבט אחר, בוחן, אדיש פיכח" (ב, אהבתה של תרזה די מון, ה, עמ' 160).

א. "אולי רק מבטך אדיש ולא נכלם" = מבט אדיש מצביע על אדם אדיש, מי שהדבר אינו מעניינו, מי שלא אכפת לו, ולכן גם אינו נכלם. משמעות זו היא משמעותה הרגילה של המילה בשפה.¹⁸

¹⁷ראה רב-מילים, שם, כרך רביעי, עמ' 1104.

¹⁸ראה למשל רב-מילים, שם, כרך ראשון, עמ' 15.

ב. "אולי אינך יפה כל כך, אולי

מבט אחר, בוחן, אדיש, פיכח

בקסם תוארך יפענח

כמה אותות המתפרשים לגנאי"

בשיר זה 'אדיש' משמעו בעיקר 'נטול רגשות'. היינו, מבט מפוכח, נטול רגשות, שיבחן אותך באופן אובייקטיבי בלתי משוחד, יכול שימצא אצלך גם מגרעות.

גון משמעות זה נלמד מן ההקשר של השיר. הוא אינו מצוין במילון בהגדרתה של המילה 'אדיש'.

3. מילים שמשמעותן זהה, אולם האסוציאציות והתמונה המחשבתית שהן מעלות שונים משיר

לשיר:

3.1. "תכלת שמים ותכלת מבט" (א, ילדות, ה – הרחוב, עמ' 105).

"תכלת מטר עמוקה ונרגשת... תכלת מבט עמוקה ונרגשת" (א, שיבולת ירוקת העין, ב, עמ' 118).

א. הצירוף הראשון בא בהקשר הבא:

"ברחובות שכאלה גרים הפשוטים ביותר –

גננים. ידיהם השזופות – אדמה וגבעול וגזע.

ובעורק בולט של היד

תכלת שמים ותכלת מבט".

המילה 'תכלת' באה כאן בהקשר לצבעו של עורק היד הדומה לתכלת השמים. ההקשר לתכלת השמיים מכוון למשמעויות זוך, טוהר (צבע הטלית) וכדומה.¹⁹ לפיכך 'תכלת המבט' מכוונת למשמעות 'מבטם הזך והטהור של האנשים הפשוטים ביותר'.

ב. "...מים הביאה.

צוהר כחול אל ברקי הרקיע.

צוהר כחול ונרעד.

תכלת מטר עמוקה ונרגשת

קמנו. בירכנו. ללכת. לצאת.

צחוק מתנצל. תנועה מגששת.

תכלת מבט עמוקה ונרגשת.

עמדה בפתח. עמדה בגשם.

עמדה כאילן שקט".

¹⁹ לסמליותו של צבע התכלת ראה לעיל חלק ב / 7.1.

מסד – מאסף לענייני ספרות והוראתה - 3

בשיר זה הצירוף 'תכלת השמים' מעלה אסוציאציות נרחבות יותר. המשוררת מקשרת בין 'תכלת המטר' ל'תכלת המבט'.

'תכלת מטר' הוא כינוי למים, המוצר התכול (הצלול) של המטר, שמקורו בשמים התכולים, והשווה: "מים הביאה. **צוהר כחול** אל **ברקי הרקיע**". המים שהדמות בשיר נותנת לאורחיה מקורם ב'תכלת המבט' היינו במבט טהור, זך כתכלת השמים, כלומר יכולת הנתינה מקורה בזוך ובטהור שבאדם.

מכאן עולה שהצירוף '**תכלת המבט**' המזכיר בצלילו את הצירוף **תכלת המטר** מרמז הן לאובייקט הניתן – למים (המים מקורם במטר היורד מן השמים התכולים) והן למקורה הרוחני של יכולת הנתינה: נתינה זו מקורה ב'תכלת המבט' – במבט הזך והטהור (המלמד על הזוך והטהור של בעליו). האסוציאציות הללו יוצרות קשר בין הנתינה האלוהית (הגשם) לנתינת האדם.

3.2. "פניך שלווים – בשתיקת מבטיי הם" (א, סליחות, ב, עמ' 140).

"ותמצא את פתרון פתרונה **בשתיקת מבטך** ממולה" (א, כי עברת, א, עמ' 171).

הביטוי 'שתיקת המבט' הנו ביטוי ציורי בעל עצמה. מטבע הדברים מבט אינו מדבר. הבעות הפנים (המבט) "מדברות" (בלשון ציורית), היינו מלמדות על מצבו הרגשי של בעל המבט, ואילו כאן המבט שותק!

א. "הייתה סליחתי נבונה ואחרת,

עכשיו היא פשוטה כדמעה.

פניך שלווים – בשתיקת מבטיי הם".

"פניך שלווים – **בשתיקת מבטיי** הם": האישה בשיר בעלת מבטים שותקים, היינו – היא שותקת. שתיקה זו מלמדת על שני דברים הסותרים זה את זה: כלפי חוץ נדמה שהדמות בשיר כנועה ומקבלת את המצב כמות שהוא, אולם כלפי פנים שתיקה זו מלמדת על סערת רגשות המתחוללת בקרבה, בעוד שהגבר שלמולה עומד אדיש ושלן. האישה בשיר נדמית כאומרת, למרות שתיקתי (הרועמת) המצפה לתגובה, אינך מגיב – פניך שלווים (אתה אדיש). לכאורה פניך השלווים מתמזגים עם שתיקת מבטיי ("בשתיקת מבטיי הם"), לכאורה שתיקותינו הופכות לאחדות אחת, אולם הן מנוגדות זו לזו. האחת, שלי, מלמדת על סערת רגשות, ואילו שלך – מלמדת על שלווה ואדישות.

ב. "כי עברת בעיר אהובה, כי נגעת בדמי אבניה,

כי לרום בדידותך הגאה חוצותיה פעו בתפילה,

בין מלכיה אותך לא ביקשה, ותמצא את אחרון אחרוניה,

ותמצא את פתרון פתרונה בשתיקת מבטך ממולה".

העיר מוצאת את פתרון פתרונה בשתיקת מבטך = כאן השתיקה מלמדת על רגשות אחרים. נוימן מציינת שהעיר כאן באה כמטפורה לאישה. מן השיר עולה תמונה של אישה אהובה, אך עזובה וזנוחה.²⁰ נראה ששתיקת הגבר כאן נובעת מרגשות האשמה שלו, בבחינת אדם המודע לגודל אשמתו, ולכן עומד מבויש וחסר מילים. שתיקה זו באה גם להדגיש את בדידותו.

3.3. "במבט עיניה הכחול צחקה שממה זורחת" (א, האחרת, עמ' 45)

"רק איני יודעת אם היה זה **מבט עיניך** שהצית בי ברקים לרבבה" (א, את ריח מטר האביב, עמ' 54).

"**במבט עיניהם** המבקש את תשובת מבטי הסומא" (ג, מה אעשה, עמ' 184).
הצירוף 'מבט עיניים' חוזר על עצמו, אולם בכל שיר התמונה הצוירית שונה.

4. חזרה על אותו הצירוף בשיר אחד (במשמעויות ואסוציאציות שונות) לשם קישור בין חלקי

השיר.

4.1. "שלח מבט סולח ומשלים" (א, לפנות בוקר, עמ' 48).

"מבטי בשעת בקרים חיוורת **מייאש, סולח ומשלים**" (א, לפנות בוקר, עמ' 48).

א. "אם אתה עייף כמוני,

וזוכר – כמוני – אתמולים,

אָל יאוש הבוקר שִׁבּוֹאֲנִי

שֶׁלֶח מבט סולח ומשלים..."

מה נשאר לי? – זכר האחרת?

חום מילים שנשלחו לא לי?

מבטי בשעת בקרים חיוורת

מייאש, סולח ומשלים."

החזרה באה לקשר בין הבית הראשון לבית האחרון של השיר: האישה המיואשת פונה לגבר ואומרת לו: "אָל יאוש הבוקר שִׁבּוֹאֲנִי שֶׁלֶח מבט סולח ומשלים" – אל היאוש שלי בבוקר שלח מבט סולח ומשלים, כלומר: נסה לעודד אותי במבטך, נסה להפיג את ייאושי במבט סולח

²⁰ראה נוימן, שם, עמ' 54.

מסד – מאסף לענייני ספרות והוראתה - 3

ומשלים. ישנה כאן אירוניה, שכן היא זו האמורה לסלוח לו ולהשלים עמו על בגידתו בה. לפיכך נראה שהצירוף 'סולח ומשלים' כוונתו כאן 'מבט של אהבה, מרגיע ומעודד'.
לבסוף היא מכירה במציאות – חלום אהבתה התנפץ:
"החלום אשר בטח בפלא
מת הלילה בלי וידוי

מה נשאר לי? – זכר האחרת?

חום מילים שנשלחו לא לי?

למרות כל זאת אהבתה אינה מאפשרת לה לנתק את הקשר. היא שולחת לאהובה את מה שציפתה ממנו, ולא קיבלה: מבט "סולח ומשלים". כאן הצירוף 'סולח ומשלים' בא במשמעותו המקובלת: 'הפסיק לשמור טינה, הפסיק לבעוס'. האישה בשיר סולחת לגבר ("סולח ומשלים"), אולם בו בזמן היא גם מודעת לכך, שאהבתם חסרת תקווה ("מייאש").
לכן ניתן לפרש את הצירוף מבטי...מייאש, סולח ומשלים" כך: כלפי הגבר, כלפי חוץ – המבט נראה כמבט של סליחה והשלמה, אולם בו בזמן, כלפיה פנימה, מבט זה מייאש (גורם לייאוש), שכן היא יודעת שסליחתה והשלמתה חסרות תוחלת".

ה. חזרה על שורש דומה, אך בבניינים ובמשקלים שונים:

במקרים אחרים חוזר אותו שורש (בהקשר למילה 'מבט'), אך בבניינים או במשקלים שונים.
למשל: המטפורה 'מבט זוהר' חוזרת פעמיים בשיריה של גולדברג, אולם כל פעם היא מופיעה במבנה דקדוקי שונה, וכחלק מתמונה ציורית שונה.

1. מבט + השורש זה"ר (במשקל מְקַטֵּל) = ואולי את עיניך נשק המטר האחרון ולבלב לו מבט מְזַהֵר ותמים" (א, אך נשכח, עמ' 152)

2. מבט + השורש זה"ר במשקל קִטֵּל/ קִטֵּל (בצורת סמיכות). = "וּזִיק אַחַד מְזַהֵר מִבִּטְיָךְ אֶל מַחֲשַׁכֵּי נִשְׁאֵתִי כְעַדִּי" (ב, שירי אהב"ה, א, עמ' 171)

בהיקרויות אחרות, נוסף על הופעתו של השורש הזה במשקלים ובבניינים שונים, ניתן לייחס לו בכל הקשר גם משמעויות וניואנסים שונים. לא ניכנס לניתוח מעמיק של המקרים הללו, נציגם בקצרה רק על מנת להסב את תשומת הלב להבדלים הללו.

1. שם תואר במשקל מקטל לעומת שם תואר במשקל קטל הגזורים מן השורש פכ"ח

1. "מבט מפוכח הדוחה כל דמעה וכל להט" (א, דממות שלי, א, עמ' 136).

מסד – מאסף לענייני ספרות והוראתה - 3

2. "מבט אחר, בוחן, אדיש פיכח" (ב, אהבתה של תרזה די מון, ה, עמ' 160). משמעם הראשוני של 'פיכח' ו'מפוכח' הוא 'מי שפג יינו, מי שאינו שיכור'. אולם מן המשמעות הזו התפתח לכל אחת מן המילים הללו גון משמעות נוסף, ובגון זה הן באות בשיר. מפוכח = 'אדם ריאליסטי, אדם הרואה את המציאות כפי שהיא, אדם שאינו שוגה באשליות'.²¹ פיכח = 'אדם שדעתו צלולה עליו, שאינו נתון להשפעה המסנוורת של העיניים, אדם היכול לבחון דברים באופן אובייקטיבי, כמות שהם, ולהינתק מהשפעות זרות'.²² אפשר שבשיר 'אהבתה של תרזה די מון' המילה 'פיכח' מכוונת גם למשמעות הראשונית 'מבט של מי שפג מעליו שכרון יין האהבה'. ראה גם לעיל חלק ד / 2.1.

2. בניין קל: צורת פועל (בינוני) לעומת צורת פעל (עבר)

- (1) "מבט צמא רודף את רטט המעוף: פרפר שדות שבוי נמשך אל על, ומול חלון סגור (חלון כל כך שקוף!) – נופל חלל" (א, עורבים בגשם, עמ' 96). הפועל 'רדף את' שמשמעו 'רדף אחרי מישהו' – רץ אחרי מישהו כדי להשיגו, בא בדרך ציורית: המבט "רודף" אחר רטט מעופו של הפרפר, כדי להשיגו. צירוף זה מזכיר את הצירוף 'לרדוף אחר מישהו במבט' = 'לעקוב אחריו במבט'.
(2) "...ראיתי מרחוק את החיוך המר ומקרוב מאוד האור הנאמן... ומבטי רדף אותם ולא שבע – ולא ידע שזאת האהבה" (ב, החרס הנשבר, א, עמ' 127). גם כאן הפועל 'רדף את' בא בדרך ציורית, ומשמעותו 'רץ אחרי מישהו כדי להשיגו', אך ההקשר מעלה בתודעת הקורא גם את המשמעות המקובלת יותר בעברית בת – זמננו של 'רדף את' יגרם סבל למישהו, דיכא אותו.²³ כך בתודעתו של הקורא עולה גם המשמעות הבאה: 'המבט רודף אחר החיוך והאור, אך בו בזמן הוא גם נרדף על ידיהם'.
(1) "שלח מבט סולח ומשלים" (א, לפנות בוקר, עמ' 48). כאן 'שלח' מתייחס ליחסים בין גבר לאישה ומשמעו 'חדל לשמור טינה, הפסיק לכעוס על מישהו'.²⁴

²¹ ראה אבן שושן, שם, כרך שלישי, עמ' 1052.

²² ראה אבן שושן, שם, כרך חמישי, עמ' 1483.

²³ אה למשל, רב-מילים, שם, כרך ששי, עמ' 1716. 'רדף את' במשמעות 'רדף אחרי' מצוי במקרא: והשווה: "וּבְרַק רֹדֵף אַחֲרָי הִרְכַּב הַמַּחֲנֶה עַד חֲרַשְׁתְּ הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל כָּל מַחֲנֶה סִסְרָא לְפִי חֲרָב... וְהִנֵּה בְרַק רֹדֵף אֶת סִסְרָא" (שופטים ד, טז-כב).

²⁴ ראה רב-מילים, שם, כרך חמישי, עמ' 1326.

מסד – מאסף לענייני ספרות והוראתה - 3

(2) "לבי הכיר דבר מה, ומבטי סלח" (א, במנזר פוז'יסלי, א – בבית התפילה, עמ' 69). בשיר זה, כיוון שהשיר מתרחש בבית התפילה במנזר, מתווספת לפועל 'סלח' גם הקונוטציה הדתית – 'מחל, כיפר על עוון' וכדומה.

3. מבט + השורש קר"ר (כשם עצם וכפועל)

(1) "מבטו המְשִׁתָּוֶעַ היה שקוף וקר כזג עֲנַב" (ב, על הפריחה, ג, עמ' 24). 'קר' משמעו גם 'מנוכר', 'חסר רגש', ואכן תיאור זה מתאים למוות המתואר בשיר: "כי מוות יעלה בחלוניו ידענו: מבטו המשתווע היה שקוף וקר כזג ענב". גולדברג מהפכת את הצירופים המצופים: 'מבט קר'; 'שקוף כזג' (מבטו היה קר ושקוף כזג), ומשתמשת בצירופים מפתיעים: "מבטו היה שקוף וקר כזג ענב".

(2) "מִקֹּר מַבְטִיהֶן הדואבים" (ג, שלוש בלדות, עמ' 104) בצירוף זה גולדברג יוצרת סתירה בין משמעה של 'קור' (=חסר רגש, מנוכר) לבין התואר 'דואבים' המלמד על רגש עמוק של כאב. לפיכך על פי ההקשר ניתן לפרש את 'קור' כאן לא במשמעות 'חסר רגש' אלא במשמעות 'קפוא', היינו מבט שותק – קפוא, משותק, מאובן מכאב: "היו כאלה שידעו לצחוק, אך הם למדו לשתוק לאור הערבים. מקור מבטיהם הדואבים הלכו פסי זהב את נוף רחוק, ושם אותו הנוף, 'מכאוב'".

4. בניין קל: צורת יפעל (עתיד) לעומת צורת פועל (בינוני)

(1) "לאחר חצות יבוא העייף, הנוגה יעמוד לצדה כנר כבוי, ושפתיו תאמרנה: 'סלחי לי אם תוכלי, ורק אז יעלה מבטו, ויעוף אל שפתיה ויתמה: 'פיך כל כך שלוי'" (א, אם, עמ' 31). נראה שהפועל 'עלה' משמעו כאן הוא 'התרומם'. (אפשר שהוא מכוון גם למשמעות: צץ, הופיע = 'המבט עלה על פניו').

(2) "והמבט עולה התורנה לתלות את דגל ההפרד" (ג, שירי קופנהגן, א, עמ' 193). כאן עיקר משמעותו של הפועל 'עלה' היא 'טיפס' – המבט 'מטפס' על התורן לתלות את דגל ההפרד.

5. פועל בבינוני פיעל (מקטל) לעומת פועל בבינוני התפעל (מתקטל)

(1) מבטי בשעת בקרים חיוורת **מייאש**, סולח ומשלים (א, לפנות בוקר, עמ' 48) – 'מייאש' משמעו 'מביא לידי ייאוש', ראה לעיל חלק ד / 4.1.

(2) "וסתווים עמומים לנצח, ששקעו במבט **מתייאש**" (ב, יפייפית מאוד, עמ' 78). 'מתייאש' – פועל בצורת הבינוני, המציין תהליך שחל בהווה (הופך למיואש). פועל זה בא כאן באופן חריג כשם תואר. גולדברג משתמשת בצורה 'מתייאש' על מנת להדגיש את תהליך השקיעה (הסתווים ירדו אט אט לתוך מבט ההולך והופך למיואש מרגע לרגע), תחת לומר: 'שקעו בייאוש' או 'שקעו במבט מיואש'.

במקום לומר: '**שוקעים** במבט מתייאש', היא משתמשת בצורת עבר (**שקעו**) לצד צורה המציינת תהליך שעדיין לא הסתיים (מתייאש), כדי להדגיש את עומק השקיעה. הם כבר שקעו – נמצאים עמוק בתוך המבט מלא הייאוש, אולם תהליך זה עדיין לא הסתיים, שכן המבט ממשיך להתייאש. תהליך זה לא הסתיים לעולם – ימשיך לנצח ("וסתווים עמומים לנצח").

ו. שימוש חריג:

לסיום ברצוננו לעמוד על שימוש מעניין: בחינת כל צירופי המבט למיניהם מעלה שצירוף כדוגמת הצירוף **x לי מבט** חריג בשיריה של גולדברג. צירוף זה מופיע פעם אחת בלבד: "באת אליי את עיני לפקוח, **וגופך לי מבט** וחלון וראיי" (א, סליחות, א, עמ' 139).

מעניין שהמבנה אמנם חריג, אך בצירוף זה משתמשת גולדברג בשלוש המילים, שהן אולי שלוש המילים הנפוצות ביותר בשיריה: מבט, חלון, ראיי,²⁵ ואף באחד הצירופים הנפוצים ביותר בשיריה: 'לפקוח עיניים' (מצוי כ 20 פעמים בשיריה). כל הביטויים הללו משמשים בשיריה כערוץ הסתכלות דו-סטרי – כלפי חוץ (אל העולם) וכלפי פנים (אל הנפש).²⁶ ריכוז זה מעניק עצמה יתרה לתמונה המורכבת הבאה להמחיש את הרגשת ההתמזגות הרגשית והגופנית שיש לאישה שבשיר עם הגבר שלה.

"באת אליי את עיני לפקוח" – באת לפקוח את **מבטי**, כדי שאוכל להתבונן בך ובעצמי פנימה. המבט, כאמור, מעיד על הנפש, לכן **וגופך הוא המבט שלי** משמעו – גופך הוא כל הווייתי. במבטי (שהוא גופך) אני מתבוננת בך, אך גם בעצמי פנימה. גופך בשבילי הוא גם חלון שדרכו אני רואה

²⁵ וכך כותבת קרטון-בלום: "החלון והראי על מטענם המטאפורי הדחוס מרבים להשתקף בשירי לאה גולדברג", שם, עמ' 32. ובמקום אחר היא כותבת "כ – 80 חלונות מאכלסים שירה זו", שם, עמ' 39.

²⁶ ראה קרטון-בלום, שם, עמ' 34.

מסד – מאסף לענייני ספרות והוראתה - 3

את העולם, היינו: אני מתבוננת בעולם ובנפשי דרכך (אתה הוא ערוץ ההסתכלות שלי על עולמי פנימה ועל העולם שסביבי). אתה הוא גם הראי שלי: אני מביטה בך, ובך משתקפת דמותי.

ז. סיכום

כאמור, המשורר נמדד גם ביכולתו לחדש ולהפתיע מבחינה לשונית. הציוריות רבת הפנים המיוחסת למושג 'מבט' בשירה של לאה גולדברג יש בה כדי להמחיש, בזעיר אנפין, את שליטתה הוירטואוזית במכמני השפה העברית ואת מידת היצירתיות שבצירופי הלשון שבשירה. בדברים שלעיל ניסינו להוכיח, שלמרות השימוש הרב במילה 'מבט', אין ביטוי ציורי הנקשר למילה זו החוזר על עצמו. גם אלה הנדמים כחוזרים על עצמם, הרי ההקשר שהם באים בו מלמד שהם באים במשמעויות שונות או שיש בהם כדי להעלות אסוציאציות שונות או תמונה מחשבתית שונה.

ביבליוגרפיה

אבן שושן א', מילון אבן שושן, מחודש ומעודכן לשנות האלפיים, אוצר המילים המקיף של העברית לתקופותיה, ישראל תשס"ג.

בן-טולילה י' וקומס א', קונקורדנציה לשירים שמכבר של נתן אלתרמן, באר שבע תשנ"ח.
גיא (קנר) ח', ציפור ססגונית: מחקר בתמות וסימבולים בשירתה של לאה גולדברג, תל-אביב 1977.

האופטמן ש', הלשון הפיגורטיבית בשירה, מכון מופ"ת, ת"א תש"ס.
זנדברג ש', מזשיר: מדריך לשירה, כתר, ירושלים תשס"ב.
לנדאו ד', ממטאפורה ועד סמל: היסודות הפיגורטיביים בספרות, רמת-גן, אוניברסיטת בר-אילן, תשל"ט.

לנדאו ד', עידונה של שאגה: פרקים ביסודות השירה הלירית, פפירוס, תל-אביב 1990.
נוימן (הנדי) ס', מוקדים בלשון הפיגורטיבית של שירת לאה גולדברג, עבודה לשם קבלת תואר מוסמך, המחלקה לספרות עם ישראל, אוניברסיטת בר-אילן, תשנ"ו.
ר' קרטון-בלום, "קול האישה בחלון: דגם החלון המהופך בשירת לאה גולדברג", בתוך: ר' קרטון-בלום וע' ויסמן (עורכות), פגישות עם משוררת: מסות ומחקרים על יצירתה של לאה גולדברג, המכון למדעי היהדות, האוניברסיטה העברית בירושלים וספריית פועלים, תל-אביב תשס"א.

ריבנר ט' (עורך), לאה גולדברג – כתבים, שירים, כרכים א, ב, ג, הוצאת ספריית פועלים, תל-אביב תשל"ג. (הדפסה חדשה תשס"ג).

שוויקה י', רב-מילים: המילון השלם עברי-עברי, ישראל תשנ"ז.

מסד – מאסף לענייני ספרות והוראתה - 3

נספח א: השירים שבהם מופיעה המילה 'מבט' על פי סדר הופעתם בשלושת הקבצים
המאגדים את כלל שיריה (ראה לעיל, ריבנר)

כרך א

1. "ומבטך ימצא את מסלולו אל תהום הרגע הנורא" (א, אתה, עמ' 18).
2. "ואמיתות מחר אורבות במבטך" (א, שירת מחול אטית, עמ' 21).
3. "ורק אז יעלה מבטו ויעוף אל שפתיה ויתמה" (א, אם, עמ' 31).
4. "מבט מושפל מול פסל מגדלנה" (א, איכרית מתפללת, עמ' 40).
5. "במבט עיניה הכחול צחקה שממה זורחת" (א, האחרת, עמ' 45).
6. "ומבט חלונות הבתים אפל ואיום" (א, שניים ברחוב, עמ' 46).
7. "וימצא מבטי את לבך ששכח את ברכת השלום" (א, את ידי תנשק, עמ' 47).
8. "שֶׁלַח מבט סולח ומשלים" (א, לפנות בוקר, עמ' 48).
9. "מבטי בשעת בקרים חיוורת מייאש, סולח ומשלים" (א, לפנות בוקר, עמ' 48).
10. "ולכל אחד שהעיף בי מבט משתוקק וכמה" (א, את ריח מטר האביב, עמ' 54).
11. "רק איני יודעת אם היה זה מבט עיניך שהצית בי ברקים לרבבה" (א, את ריח מטר האביב, עמ' 54).
12. "שברי כוכבים ושמשות בפלגי המבט" (א, שברי כוכבים, עמ' 61).
13. "על אף מבטי התמולים שפתרו את הכל" (א, שברי כוכבים, עמ' 61).
14. "על כן דומה כל כך הפז במבטם לזהב שלכת הלבנים" (א, עיני הילדים, עמ' 62).
15. "מבטו הרוך היה מוכן לנשק כל רגל מתערטלת" (א, שדות מנומרים, א, עמ' 63).
16. "לבי הכיר דבר מה, ומבטי סלח" (א, במנזר פוז'ייסלי, א – בבית התפילה, עמ' 69).
17. "ומבטנו תר בלוע מערה" (א, במנזר פוז'ייסלי, ב – במרתף, עמ' 69).
18. "יוכל מבט נאהב היה מיותר" (א, הייתי זרה ביניהם, עמ' 84).
19. "את לבבי אל כובד מבטה" (א, הלילה בטעות חלמתי, עמ' 92).
20. "מבט צמא רודף את רטט המעוף" (א, עורבים בגשם, עמ' 96).
21. "תכלת שמים ותכלת מבט" (א, ילדות, ה – הרחוב, עמ' 105).
22. "אוליה שלחה את מבטה הנדהם" (א, משירי הסייח האדום, ב – הולדת הסייח, עמ' 112).
23. "אך לנו בלבד זיכרון ומבט" (א, שיבולת ירוקת העין, ו – זמר למשחק ולמפוחית, עמ' 122).
24. "מה מיותר מבטו ההוזה" (א, מאורת הזהב, ג – אגדה, עמ' 125).

מסד – מאסף לענייני ספרות והוראתה - 3

25. "כמים בשוקת נשכח במבט סילון לחלוחי של אור" (א, זמן אחרון, ב, עמ' 133)
26. "מבט מפוכח הדוחה כל דמעה וכל להט" (א, דממות שלי, א, עמ' 136).
27. "עכשיו אני כיום אשר נגלה סודו לשמש ולים, לרוגע מבטיך" (א, דממות שלי, ג, עמ' 138).
28. "באת אליי את עיני לפקוח, וגופך לי מבט וחלון וראיי" (א, סליחות, א, עמ' 139).
29. "פניך שלווים – בשתיקת מבטיי הם" (א, סליחות, ב, עמ' 139).
30. "נגע בפניי מבטך החכם" (א, עירי הגשומה, ג – טיול, עמ' 145).
31. "ולבלב לו מבט מזוהר ותמים" (א, אך נשכח, עמ' 152).
32. "ותמצא את פתרון פתרונה בשתיקת מבטך ממולה" (א, כי עברת, א, עמ' 171),
33. "כי קטונתי בצל מבטך הגבוה, כי שתקתי לאור גדלתך השקטה" (א, כי עברת, ג, עמ' 171).
34. "רעדו הכתפיים מול מבט שואל של בנה" (א, לילה וימים אחרונים, ב, עמ' 175),
35. "מרחפת על כחול מבטם דומייה של גנים" (א, יום, עמ' 191).

כרד ב

1. "מבטו המשתגע היה שקוף וקר כזג ענב" (ב, על הפריחה, ג, עמ' 24),
2. "ומבטך הטוב והענין הרעיון עליי אורת יקום קורנת" (ב, סונטות אהב"ה, א, עמ' 36).
3. "וכל מבט מושפל יהיה אשמה" (ב, סונטות אהב"ה, ח, עמ' 43).
4. "ממבטך כמאגם חוזרת תמיד אליי דמותי המתאכזרת" (ב, דו-שיח, עמ' 44).
5. "ממבטו לבך לא תכסה ולא נסלח לך אשר יובן" (ב, שבחי היום, עמ' 55)
6. "מבטי אל החושך" (ב, בלילות, עמ' 72)
7. "ששקעו במבט מתיאש" (ב, יפייפית מאוד, עמ' 78),
8. "אף מתחמם הכחול במבטך" (ב, יפים ענפי העץ, עמ' 85).
9. "בין רעב מבטי ודמויות שברחוב" (ב, על האושר, א, עמ' 89)
10. "ומבטי רדף אותם ולא שבע – ולא ידע שזאת האהבה" (ב, החרס הנשבר, א, עמ' 127)
11. "אולי רק מבטך אדיש ולא נכלם" (ב, אחרי עשרים שנה, א, עמ' 146).
12. "הנה כן עברני זיכרון מבטך מני אז" (ב, שירים קטנים, א, עמ' 149)
13. "בגלל מבט אחד ללא תשובה" (ב, אהבתה של תרזה די מון, א, עמ' 156)
14. "ובמבטן הער של נערות" (ב, אהבתה של תרזה די מון, ב, עמ' 157).
15. "מבט אחר, בוחן, אדיש פיכח" (ב, אהבתה של תרזה די מון, ה, עמ' 160),

מסד – מאסף לענייני ספרות והוראתה - 3

16. "האורן הזקן, שבו כל מחט את **מבטך נושאת כטל טהור**" (ב, אהבתה של תרזה די מון, ט, עמ' 164)
17. "וויק אחד **מזוהר מבטיך**" (ב, שירי אהב"ה, א, עמ' 171)
18. "היזהר מבת הערלים, שמשון, **מקסמי מבט**, מן הכבלים" (ב, אהבת שמשון, ה – שיר העלמות, עמ' 213).

כרך ג

1. "ומבט לי כל כך **מפוזר**" (ג, מתוך יומני, עמ' 102).
2. "מבטים **רוחשים** כעלי שלכת הנושרים מעל האילן" (ג, בקרון, עמ' 103).
3. "**מק'ר מבטיהן** הדואבים" (ג, שלוש בלדות, עמ' 104),
4. "שלֹת הילוך **ועייפת מבט**" (ג, שלוש בלדות, עמ' 104).
5. "את **דופק מבטה** ואת זדונה" (ג, שלוש בלדות, עמ' 105).
6. "**מבטיך כמקלחת, כמקלחת הרותחת** מעליי ביום תמוז" (ג, מריונטות, עמ' 122).
7. "בעשן הסיגרה תעו מבטים **שוקקים ופוזלים**" (ג, שלושה שירים מבית-קפה, א, עמ' 132).
8. "אנחה. ומבט **מתאבן**" (ג, שלושה שירים מבית-קפה, א, עמ' 132).
9. "ומבט **מתערפל**, משום מה" (ג, שלושה שירים מבית-קפה, ב, עמ' 133).
10. "ומבט **הפורח ושב** אל עצמו" (ג, שלושה שירים מבית-קפה, ג, עמ' 134).
11. "ומבט **מיובש וקודר**" (ג, אדישות, עמ' 137).
12. "במבט עיניהם המבקש את **תשובת מבטי** הסומא" (ג, מה אעשה, עמ' 184).
13. "והמבט **עולה** התורנה לתלות את דגל ההפרד" (ג, שירי קופנהגן, א, עמ' 193).
14. "רק זאת לא נחדל – ללטף **במבט** חיים העולים לצמוח" (ג, על הדברים הפשוטים, ב, עמ' 196)
15. "ואך אעז את עיניי להרים, והנה **מבטך** ממול" (ג, מחר, עמ' 218)
16. "בערפילי לילות **פקוחי מבט**" (ג, לילה מואר, עמ' 225).

נספח ב. סדר השירים על פי שנת כתיבתם

1. 1927 : "ומבט לי כל כך **מפוזר**" (ג, מתוך יומני, עמ' 102).
2. 1929 : "ומבטנו **תָר** בלוע מערה" (א, במנזר פוז'יילי, ב – במרתף, עמ' 69)
3. 1929 : "לבי הכיר דבר מה, ומבטי **סלח**" (א, במנזר פוז'יילי, א – בבית התפילה, עמ' 69).
4. 1931 : "ולכל אחד שהעיף בי מבט **משתוקק וכמה**" (א, את ריח מטר האביב, עמ' 54).

מסד – מאסף לענייני ספרות והוראתה - 3

5. 1931 : "רק איני יודעת אם היה זה **מבט עיניך** שהצית בי ברקים לרבבה" (א, את ריח מטר האביב, עמ' 54).
6. 1932 : "וכל מבט **נאהב** היה מיותר" (א, הייתי זרה ביניהם, עמ' 84).
7. 1932 : "ומבט חלונות הבתים **אפל ואיום**" (א, שניים ברחוב, עמ' 46).
8. 1933 : "**במבט** עינייה **הכחול** צחקה שממה זורחת" (א, האחרת, עמ' 45).
9. 1933 : "ואמיתות מחר אורבות **במבטך**" (א, שירת מחול אטית, עמ' 21).
10. 1933 : "ורק אז **יעלה** מבטו **ויעוף** אל שפתיה **ויתמה**" (א, אם, עמ' 31).
11. 1933 : "מבט **צמא** רודף את רטט המעוף" (א, עורבים בגשם, עמ' 96).
12. 1933 : "מבטים **רוחשים** כעלי שלכת הנושרים מעל האילך" (ג, בקרון, עמ' 103).
13. 1933 : "על כן דומה כל כך **הפז במבטם** לזהב שלכת הלבנים" (א, עיני הילדים, עמ' 62).
14. 1934 : "את **דופק מבטה** ואת זדונה" (ג, שלוש בלדות, עמ' 105).
15. 1934 : "את לבבי אל **כובד מבטה**" (א, הלילה בטעות חלמתי, עמ' 92).
16. 1934 : "**וימצא** מבטי את לבך ששכח את ברכת השלום" (א, את ידי תנשק, עמ' 47).
17. 1934 : "ומבטך **ימצא** את מסלולו אל תהום הרגע הנורא" (א, אתה, עמ' 18).
18. 1934 : "**מבט מושפל** מול פסל מגדלנה" (א, איכרית מתפללת, עמ' 40).
19. 1934 : "מבטו **הרן** היה מוכן לנשק כל רגל מתערטלת" (א, שדות מנומרים, א, עמ' 63).
20. 1934 : "מבטי בשעת בקרים חיוורת **מייאש, סולח ומשלים**" (א, לפנות בוקר, עמ' 48).
21. 1934 : "**מק'ר מבטיהן** הדואבים" (ג, שלוש בלדות, עמ' 104),
22. 1934 : "על אף מבטי התמולים **שפתרו** את הכל" (א, שברי כוכבים, עמ' 61).
23. 1934 : "שברי כוכבים ושמשות **בפלגי המבט**" (א, שברי כוכבים, עמ' 61).
24. 1934 : "שלוֹת הילוך **ועייפת מבט**" (ג, שלוש בלדות, עמ' 104).
25. 1934 : "שֶׁלַח מבט **סולח ומשלים**" (א, לפנות בוקר, עמ' 48).
26. 1935 : "**מבטיך כמקלחת, כמקלחת הרותחת** מעליי ביום תמוז" (ג, מריונטות, עמ' 122).
27. 1937 : "אנחה. ומבט **מתאבן**" (ג, שלושה שירים מבית-קפה, א, עמ' 132).
28. 1937 : "בעשן הסיגרה תעו מבטים **שוקקים ופוזלים**" (ג, שלושה שירים מבית-קפה, א, עמ' 132).
29. 1937 : "ומבט **הפורח ושב** אל עצמו" (ג, שלושה שירים מבית-קפה, ג, עמ' 134).
30. 1937 : "ומבט **מיובש וקודר**" (ג, אדישות, עמ' 137).

מסד – מאסף לענייני ספרות והוראתה - 3

- 1937.31 : "ומבט מתערפל, משום מה" (ג, שלושה שירים מבית-קפה, ב, עמ' 133).
- 1938.32 : "אך לנו בלבד זיכרון ומבט" (א, שיבולת ירוקת העין, ו – זמר למשחק ולמפוחית, עמ' 122).
- 1938.33 : "באת אליי את עיני לפקוח, וגופך לי מבט וחלון וראיי" (א, סליחות, א, עמ' 139).
- 1938.34 : "כמים בשוקת נשכח במבט סילון לחלוחי של אור" (א, זמן אחרון, ב, עמ' 133)
- 1938.35 : "מבט מפוכח הדוחה כל דמעה וכל להט" (א, דממות שלי, א, עמ' 136).
- 1938.36 : "עכשיו אני כיום אשר נגלה סודו לשמש ולים, לרוגע מבטיך" (א, דממות שלי, ג, עמ' 138).
- 1938.37 : "פניך שלווים – בשתיקת מבטיי הם" (א, סליחות, ב, עמ' 139).
- 1938.38 : "תכלת שמים ותכלת מבט" (א, ילדות, ה – הרחוב, עמ' 105).
- 1939.39 : "אוליה שלחה את מבטה הנדהם" (א, משירי הסייח האדום, ב – הולדת הסייח, עמ' 112).
- 1939.40 : "ותמצא את פתרון פתרונה בשתיקת מבטך ממולה" (א, כי עברת, א, עמ' 171),
- 1939.41 : "כי קטונתי בצל מבטך הגבוה, כי שתקתי לאור גדלתך השקטה" (א, כי עברת, ג, עמ' 171).
- 1940.42 : "ולבלב לו מבט מזוהר ותמים" (א, אך נשכח, עמ' 152).
- 1940.43 : "מה מיותר מבטו ההוזה" (א, מאורת הזהב, ג – אגדה, עמ' 125).
- 1940.44 : "מרחפת על כחול מבטם דומייה של גנים" (א, יום, עמ' 191).
- 1940.45 : "נגע בפניי מבטך החכם" (א, עירי הגשומה, ג – טיול, עמ' 145).
- 1940.46 : "רעדו הכתפיים מול מבט שואל של בנה" (א, לילה וימים אחרונים, ב, עמ' 175),
- 1941.47 : "מבטו המשתנוע היה שקוף וקר כזג ינב" (ב, על הפריחה, ג, עמ' 24),
- 1945.48 : "אף מתחמם הכחול במבטך" (ב, יפים ענפי העץ, עמ' 85).
- 1945.49 : "בין רעב מבטי ודמויות שברחוב" (ב, על האושר, א, עמ' 89)
- 1945.50 : "במבט עיניהם המבקש את תשובת מבטי הסומא" (ג, מה אעשה, עמ' 184).
- 1945.51 : "מבטי אל החושך" (ב, בלילות, עמ' 72)
- 1945.52 : "ממבטך כמאגם חוזרת תמיד אליי דמותי המתאכזרת" (ב, דו-שית, עמ' 44).
- 1945.53 : "ששקעו במבט מתייאש" (ב, יפייפית מאוד, עמ' 78),
- 1946.54 : "ממבטו לבך לא תכסה ולא נסלח לך אשר יובן" (ב, שבחי היום, עמ' 55)
- 1947.55 : "והמבט עולה התורנה לתלות את דגל הפרד" (ג, שירי קופנהגן, א, עמ' 193).

מסד – מאסף לענייני ספרות והוראתה - 3

- 1948.56 : "היזהר מבת הערלים, שמשון, **מקסמי מבט**, מן הכבלים" (ב, אהבת שמשון, ה – שיר העלמות, עמ' 213).
- 1948.57 : "וכל **מבט מושפל** יהיה אשמה" (ב, סונטות אהב"ה, ח, עמ' 43).
- 1948.58 : "ומבטך **הטוב והענו** הרעיף עליי אורת יקום קורנת" (ב, סונטות אהב"ה, א, עמ' 36).
- 1949.59 : "בערפילי לילות **פקוחי מבט**" (ג, לילה מואר, עמ' 225).
- 1949.60 : "ואך אעז את עיניי להרים, והנה **מבטך** ממול" (ג, מחר, עמ' 218)
- 1949.61 : "רק זאת לא נחדל – ללטף **במבט** חיים העולים לצמוח" (ג, על הדברים הפשוטים, ב, עמ' 196)
- 1952.62 : "בגלל **מבט** אחד ללא תשובה" (ב, אהבתה של תרזה די מון, א, עמ' 156)
- 1952.63 : "**ובמבטן הער** של נערות" (ב, אהבתה של תרזה די מון, ב, עמ' 157).
- 1952.64 : "מבט **אחר, בוחן, אדיש פיכח**" (ב, אהבתה של תרזה די מון, ה, עמ' 160),
- 1954.65 : "אולי רק מבטך **אדיש** ולא **נכלם**" (ב, אחרי עשרים שנה, א, עמ' 146).
- 1955.66 : "האורן הזקן, שבו כל מחט את **מבטך נושאת כטל טהור**" (ב, אהבתה של תרזה די מון, ט, עמ' 164)
- 1955.67 : "הנה כן עברני **זיכרון מבטך** מני אז" (ב, שירים קטנים, א, עמ' 149)
- 1955.68 : "וויק אחד **מזוהר מבטיך**" (ב, שירי אהב"ה, א, עמ' 171)
- 1955.69 : "ומבטי **רדף** אותם ולא **שבע** – ולא **ידע** שזאת האהבה" (ב, החרס הנשבר, א, עמ' 127)